

Meškerykotį, sakydavo, reikia pasidaryti iš perkūno trenkto medžio arba augančio šalia skruzdėlyno. Išdrožtą meškerę vakare padėdavo po pirties slenksčiu, kad nuogaliai peržengtų bėgdami į ežerą atsivėsinti, ir paimdavo ją tik po vidurnakčio.

O ką rašo istoriografiniai šaltiniai apie tolimų mūsų protėvių vandenų dievus bei ritualus, skirtus pelnyti jų malonę – žūklės sėkmę? Jūros, marių stichijos dievybe laikytas Bangpūtys. Dar vadintas ir Vėjopačiu. Jo išvaizdą aprašė XVII a. autorius iš Mažosios Lietuvos Motiejus Pretorijus. Pasak jo, tai toks dviveidis stabas išpūstomis lūpomis, ant galvos jam nutūpęs gaidys, rankose laiko žuvį ir statinaitę. Vėjopatis valdąs aštuonis vėjus. Pradedant nuo šiaurinio, jie tokie: audenis, žeminis, ožinis, peitvis, šakšinis, aulaukis, vakarynė. Vėjopačio garbei būdavo slapčiomis sudeginamas medinis šaukštas, gal todėl, kad „neišpūstų“ žuvienės iš dubenio. Ir dar – jo ramybės negalima drumsti žvejojant po saulės laidos. Vėjopačio šventė, tikėtina, buvo per Mykolines, nes tos dienos rytmečio vėjo kryptis nusakanti ateinančios žiemos orus. Iš kurios pusės tą rytą vėjas atbėga, toks dažnesnis ir žiema.

Dar prūsiškuose šaltiniuose minimas dievas Bardaitis arba Gardaitis. Šis barzdočius globojęs laivininkus. Tikėtina, kad jo pagerbimo diena sutapdavusi su šv. Klemenso paminėjimu, lapkričio 25-ąja. Pasak XVI a. šaltinio „Sūduvių knygelės“, Bardaičiui būdavo aukojamos žuvis. Žvejai susirinkdavo kluone, ant šiaudų kūlio sudėdavo išvirtas žuvis, tada išklausydavo vaidilos patarimų, kurią dieną ir kur žvejoti. Toje pačioje knygelėje dar įvardyti vandenų dievai Patrimpas ir Autrimpas; pirmasis – tai tekančių vandenų, antrasis – didelių ežerų.

O štai apie aukojimą vandenų dievams daugiausia ir įdomiausių žinių pateikia Lukas Davidas, vokiečių istorikas, Prūsijos kunigaikščio Albrechto Brandenburgiečio rūmų tarėjas. 1583 metais jis išleido Prūsijos kroniką, kurios tekstuose nemažai užuominų ir epizodų, turinčių mitinę potekstę ir padedančių suvokti senąją baltų pasaulėžiūrą. Tai štai kas 1520-aisiais nutiko Sembos pusiasalio gyventojams. Tąkart iškilo pavojus, kad pakrančių kaimus nusiaubs su Prūsija kariavusio Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Senojo laivai. Jie jau buvo pasirodę netoli kranto. Visi labai sunerimo ir ieškojo išeities, kaip gi galėtų išvengti bėdos. Viename kaime gyveno toks Valtinas Suplitas, kurį visi vadino pagonių vaidila. Jis prasitarė, kad žinąs būdą prieš laivams atitolinti. Žinia, senoviškomis apeigomis. Ir žmonės išprašė net paties kunigaikščio Albrechto leidimą tą būdą panaudoti. Vaidila liepė atvesti juodą jautį, padaryti dvi statines alaus. Ant jūros kranto paskerdė gyvulį, išdarinėjo, mėsą išvirė, o kaulus sudegino. Kartu vaidila, kaip rašo kronikos autorius, „rankomis ir kojomis darė visokiausius keistus judesius, kalbėdamas ypatingą prūsišką maldą savo dievams“. Po apeigų visi susirinkusieji gerai pasivaišino mėsa ir alumi. Keletui dienų praėjus po šio smagaus aukojimo, jūroje pasirodė prieš laivai, tačiau nei plaukė prie kranto, nei išsilaipino mažais laiveliais. Tik žymiai vėliau iš jūreivių kalbų Gdansko uoste paaiškėjo, kad juos suklaidino kažkoks keistas regėjimas, gal

miražas, – krantas atrodė pavojingas ir atgrasus. Tačiau po to laimingai išvengto pavojaus išaiškėjo kita bėda: tų kaimelių žvejai ėmė nebepagauti žuvies. Tekdavo plaukti žvejoti toli į jūrą; ir ne vieną laivelį pasiglemžė bangos.

Tai tęsėsi kokius 6 – 7 metus. Tada vaidila Valtinas Suplitas prisipažino neapsižiūrėjęs ir jaučio auka atbaidęs ne tik prieš laivus, bet ir žuvis. Betgi žinaš, kaip tas žuvis vėl privilioti arčiau kranto. Žmonių priprašytas, dar sykį ėmėsi burtų. Dabar į pakrantę jo paliepimu buvo atgabenta gerai nupenėta juoda kiaulė ir dvi statinaitės alaus. Paruošus skerdieną virimui, vaidila nupjovė spenius ir, ištaręs keletą nesuprantamų žodžių, įmetė juos į jūrą. Dėdamas kiaulės mėsą į didelį katilą, jis, pasak Luko Davido, dar daugiau kalbėjo bei išdarinėjo visokius savo burtininkavimo judesius. Toliau visi susirinkusieji linksmai papuotavo. Čia kronikininkas nesusilaikęs išsišaipė iš tokio prūsų religingumo. Jis rašo: „Taigi aišku, kad kokie dievai, taip jiems ir aukojama bei tarnaujama. Tikrai turi būti geri dievai, kuriems tarnauti reikia girtaujant ir apsivalgant, ypač kai reikia su jais susitaikyti“.

O šios istorijos pabaiga liūdna. Apie pagoniškas apeigas sužinojo Sembos vyskupas Georgas von Polentzas. Surengė žiaurą egzekuciją, priversdamas apeigų dalyvius, tų kaimų gyventojus – 73 vyrus iš 8 kaimų – bažnyčioje išplakti savo vaidilą. Kiekvienas jų turėjo atseikėti Suplitui po du smūgius vytine. Net nepaisant to, kad pirmąjį burtininkavimą sankcionavo pats Prūsijos valdovas.

Įdomu tai, kad senojo tikėjimo apeigos vyko labai gyvai praėjus daugiau kaip 270 metų po Christburgo sutarties, kuria prūsai sutiko būti apkrikštyti. Štai kaip lėtai keičiasi žmonių pasaulėžiūra... O gal tik baltams būdinga tokia pagarba protėvių religijai? Deja, vos iš tokių nedidelių kronikos intarpų ir žinome apie senovės prūsų religinius ritualus. Apie lietuvių apeigas žinių dar mažiau. Tad tyrinėtojams nelengva jas rekonstruoti. Juk niekas neužrašė, kokius žodžius ištarė Valtinas Suplitas, kreipdamasis į gamtos galias, personifikuotas vandenių dievybėmis. Ir ką reiškė jo judesiai.

Suminėtasias prūsiškas apeigas, jų įvaizdžių tikrumą patvirtina ir lietuviškosios sakmės. Gal tik kiek netiesiogiai. Pavyzdžiui, vienoje sakmėje pasakojama apie juodu debesiu skridusį ežerą, kuris nusileido žemėn, atspėjus jo vardą. O tas netyčia išstartasis vardas – tai jaučio, Juodis. Kita sakmė yra apie žvejį, kuris ežere pagavo keistą žuvį – trumpą, drūtą, lyg kokį paršėką. Ir naktį pas jį į namus atsibeldė kažkokia ežero baidyklė, šaukdamą: „Čiuka, čiuka!“. Teko tą keistą žuvį, nors sukapotą į gabalus, sumesti atgal į vandenį. O štai gražuolio Platelių ežero įdubą, pasakojama, išknisęs didžiulis paršas. Po to ten ėmė ir nusileido audros debesys...